

ВЛАСНІ ОСОБОВІ НАЗВИ

Переклад прізвищ
Творення імен по батькові

Російську літеру *е* передаємо українською літерою *є* в таких позиціях:

- ⊙ 1) на початку слів: *Євдокі́мов, Єгóр, Євтуше́вський, Єлизáров, Єршо́в;*
- ⊙ 2) у середині слів після голосного й при роздільній вимові після приголосного (після *ь* та апострофа): *Досто́євський, Бердя́єв, Вереса́єв, Гуля́єв, Іса́єнков; Афанáсьєв, Григóр'єв, Євге́ньєва, Зинóв'єв;*

Російську літеру **е** передаємо українською літерою **є** в таких позиціях:

- ◎ 3) після приголосних (за винятком шиплячих (ж, ч, ш, щ), р і ц, задньоязикових (г, к, х, ґ) і гортанного г) у суфіксі -єв та в сполученні морфем -єєв російських прізвищ: *Лóмтєв, Медвéдєв; Алексéєв, Гордéєв, Матвéєв, Менделéєв;*
- ◎ але: *Мúромцев, Нехорóшев, Пíсарев, Усв́ятцев; Андрéєв, Аракчéєв, Мацéєв, Плещéєв,*
- ◎ а також у болгарських: *Бóтев, Дрúмев та ін.;*

Російські суфікси –ев, –еев перекладаємо:

- ◎ –ев, –єєв:
- ◎ після голосних, більшості приголосних
- ◎ *Ломтев, Медвѣдєв, Алексѣєв, Гордѣєв, Матвѣєв, Менделѣєв*
- ◎ –ев, –еєв:
- ◎ після приголосних:
- ◎ ж, ч, ш, щ
- ◎ р, ц
- ◎ г, к, х, ґ
- ◎ *Му́ромцев, Нехоро́шев, Пи́сарев, Усвя́тцев; Андре́ев, Аракче́ев, Маце́ев, Плеще́ев*

Російську літеру **е** передаємо українською літерою **є** в таких позиціях:

- ◎ 4) коли російському е кореня відповідає в аналогічних українських коренях і (тобто на місці колишнього ѣ): *Белі́нський, Звє́рев, Лєскóв, Мєстє́чкін, Насє́дкін, Пєшкóвський, Рє́пін, Столє́тов, Твердохлє́бов;*
- ◎ до цього переліку належить і прізвище *Нарє́жний*, запозичене російською мовою з української, де нормативним є *Нарі́жний*.

Російську літеру **е** передаємо українською літерою **є**:

- ⊙ рос. **Лесков** утв. від рос. лес – перекладаємо
укр. **Ле́сков**, бо укр. ліс (укр. і на місці рос. е)
- ⊙ рос. **Репин** утв. від рос. репа – перекладаємо
укр. **Репі́н**, бо укр. ріпа (укр. і на місці рос. е)
- ⊙ рос. **Зверев** утв. від рос. зверь – перекладаємо
укр. **Зве́рев**, бо укр. звір (укр. і на місці рос. е)
- ⊙ рос. **Столетов** утв. від рос. столетие –
перекладаємо укр. **Столе́тов**, бо укр. століття
(укр. і на місці рос. е)

Російську літеру ё передаємо:

- ◎ 1) сполученням літер йо на початку слова, у середині після голосних, а також після губних б, п, в, м, ф, коли ё позначає звукосполучення й + о: *Йо́лкін; Буга́йов, Воробі́ова, Ока́йов, Соловй́ов;*
- ◎ 2) через ъо в середині слова після приголосних, коли ё позначає сполучення м'якого приголосного з о: *Алфьо́ров, Верьо́вкін, Корольо́в, Новосьо́лов, Семьо́ркін, Тьо́ркін.* Але в прізвищах, утворених від спільних для української та російської мов імен, пишемо е: *Арте́мов, Семéнов, Фё́доров* і т. ін.;
- ◎ 3) через о під наголосом після ч, щ: *Грачо́в, Лихачо́в, Пугачо́в, Щипачо́в, Хрущо́в.*

Російську літеру **и** передаємо:

- ⊙ 1) літерою **і** на початку слова та після приголосних (крім шиплячих **і** **ц**): *Ігна́тов, Іса́єв; Багі́ров, Гага́рін, Мічу́рін, Пу́шкін, Дубі́нін, Мали́нін;*
- ⊙ 2) літерою **ї** після голосного **й** за роздільної вимови після приголосних (після **ь** та апострофа): *Во́їнов, Гу́р'їн, Ізмаї́лов, Ільї́н;*
- ⊙ 3) літерою **и**:
 - ⊙ а) після **дж, ж, ч, ш, щ** і **ц** перед приголосним: *Га́ршин, Гу́щин, Дорóжин, Лу́чин, Цеці́лін, Чі́чиков, Ші́шкін, Щигло́в;* це стосується й прізвищ інших народів: *Абаші́дзе, Вашингто́н, Джигарханя́н, Жильєро́н, Тажиба́єв, Цицеро́н, Чикова́ні тощо;* також *Чингісха́н;* але перед голосним пишемо **і**: *Жіоно́, Тиціа́н, Ціолко́вський;*

Російську літеру **и** передаємо українською літерою **и**:

- б) у прізвищах, утворених від імен і загальних назв, спільних для української, російської та інших слов'янських мов: *Борісов, Ботвінник, Вавилівський, Виноградов, Глінка, Данілов, Малінін, Казимірський, Кантемір, Кирілов, Кисельов, Миронов, Митрофанов, Мішкін, Никіфоров, Одинцов, Пивоваров, Піляєв, Пісарев, Смирнов, Тимофєєв, Титов, Тихоміров;*
- але: *Нікітін, Ніколаєв, Філіппов* тощо, твірними для яких є імена, відмінні від українських;

Російську літеру **и** передаємо українською літерою **и**:

- ◎ Борі́сов, *бо укр. Борис*
- ◎ Виногра́дов, *бо укр. виноград*
- ◎ Глі́нка, *бо укр. глина*
- ◎ Дані́лов, *бо укр. Данило*
- ◎ Малі́нін, *бо укр. малина*
- ◎ Ки́рілов, *бо укр. Кирило*
- ◎ Мирóнов, *бо укр. Мирон*
- ◎ Одинцо́в, *бо укр. один*
- ◎ Пивова́ров, *бо укр. пивовар*
- ◎ Пі́сарев, *бо укр. писар*
- ◎ Смирно́в, *бо укр. смирний*
- ◎ Тимофе́єв, *бо укр. Тимофій*
- ◎ укр. і,
- ◎ бо твірними є імена, відмінні від українських
- ◎ Нікі́тін, *бо рос. Никита - укр. Микита*
- ◎ Нікола́єв, *бо рос. Николай - укр. Микола*
- ◎ Філі́ппов, *бо рос. Филипп - укр. Пилип*

Російську літеру **и** передаємо українською літерою **и**:

- ⊙ в) у префіксі **при-**: *Прибѣлкін, Привáлов, Прѣшвін;*
- ⊙ г) у суфіксах **-ик-, -ич-, -иц-, -ищ-**:
Бѣликов, Гóлик, Котѣльников, Кру́тиков, Нóвиков; Гні́дич, Кулі́нич, Станюко́вич; Голі́цин, Палі́цин, Солжені́цин; Раді́щев, Таті́щев.

Прізвища з прикметниковими суфіксами й закінченнями

- Суфікси слов'янських прізвищ -ск(ий), -цк(ий), -ск(і), -цк(і), -sk(i), -ck(i), -dzk(i), -sk(ý), -ck(ý) передаємо відповідно через -ськ(ий), -цьк(ий), -дзьк(ий):
- *Бронéвський, Даргомíжський, Маяко́вський, Мúсоргський, Острóвський; Гомулі́цький, Городе́цький; Гру́дзький, Зава́дзький;*
- так само з ь пишемо російські прізвища на -ск(ой), -цк(ой):
- *Луговський (Луговська́), Трубецький (Трубецька́)*

Прізвища з прикметниковими суфіксами й закінченнями

- ◎ Прикметникові закінчення російських прізвищ передаємо так: -ый через -ий; -ий після твердого приголосного — через -ий, після м'якого приголосного — через -ій; -ая, -яя — через -а, -я:
- ◎ *Бéлий, Острóвський, Кра́йній; Бéла, Острóвська, Кра́йня.*
- ◎ Закінчення -ой передаємо через -ий: *Донськíй, Круті́й, Луговськíй, Полевíй, Соловйóв-Сєді́й, Босі́й, Трубецькíй, але Толсто́й (Толста́)*

Творення імен по батькові

- ◎ Суфікс **-ович (-ьович)** уживаємо тільки для утворення чоловічих імен по батькові: *Ві́кторович, Васи́льович, Іва́нович, Ігорьович, Мики́тович, Олексі́йович, Ю́рійович.*
- ◎ Суфікс **-івн-(а) (-ївн-(а))** вживаємо для утворення жіночих імен по батькові від особових імен відповідно на приголосний і на -й: *Бори́сівна, Васи́лівна, Ігори́вна; Вале́ріївна, Горді́ївна, Сергі́ївна, Ю́ріївна.*

Творення імен по батькові

- Від таких імен, як Григорій, Ілля, Кузьма, Лука, Мико́ла, Са́ва, Хома́, Яків, відповідні імена по батькові будуть: Григо́рович, Григо́рівна; Іллі́ч, Іллі́вна; Ку́зьмович (і Кузьми́ч), Ку́зьмівна; Луки́ч, Лу́ківна; Микола́йович (і Мико́лович), Микола́ївна (і Мико́лівна); Са́вович (і Са́вич), Са́вівна; Хо́мович (і Хоми́ч), Хо́мівна; Якович, Яківна.
- Примітка. В основі особового імені чергуємо і з о в імені по батькові: Анті́н — Анто́нович, Анто́нівна; Фе́дір — Фе́дорович, Фе́дорівна.

Чоловічі імена по батькові творяться за допомогою суфіксів:

- а) **–ович**, якщо ім'я відмінюється за твердою чи мішаною групою або закінчується на **р**:
Петрович, Семенович, Карпович, Лазарович, Микитович, Тимурович, Теодорович, Тарасович
- б) **–ьович (-йович)**, якщо ім'я відмінюється за м'якою групою:
Васильович, Ігорьович, Олексійович, Сергійович, Андрійович, Юрійович
- в) **–ич, –іч**:
Ілліч, Лукич, Якович, Савич (Савович), Хомич (Хомович), Кузьмич (Кузьмович),

Слід запам'ятати:

- ◎ Григóriй – Григóрович, Григóрівна
- ◎ Ілля – Ілліч, Іллівна
- ◎ Кузьма́ – Ку́зьмович (Кузьми́ч), Ку́зьмівна
- ◎ Лука́ – Луки́ч, Лу́ківна
- ◎ Мико́ла – Миколáйович (Мико́лович),
Миколáївна (Мико́лівна)
- ◎ Са́ва – Са́вович (Са́вич), Са́вівна
- ◎ Хома́ – Хо́мович (Хоми́ч), Хо́мівна
- ◎ Я́ків – Я́кович, Я́ківна

Жіночі імена по батькові утворюються за допомогою суфіксів:

- ◎ **-івна**, коли ім'я закінчується на голосний чи приголосний, крім й:
- ◎ *Василівна*
- ◎ *Степанівна*
- ◎ *Тарасівна*
- ◎ *Карпівна*
- ◎ **-ївна**, коли ім'я закінчується на **й**:
- ◎ *Андріївна*
- ◎ *Геннадіївна*
- ◎ *Євгеніївна*
- ◎ *Сергіївна*
- ◎ *Юріївна*

Чергування при творенні чоловічих і жіночих імен по батькові:

- ◎ З відхиленням від загальних правил творяться лише такі імена по батькові:
 - ◎ *Микола – Миколайович, Миколаївна*
 - ◎ *Григорій – Григорович, Григорівна*
- ◎ При творенні імен по батькові в основах імен відбувається чергування **і з о**:
 - ◎ *Антін – Антонович, Антонівна*
 - ◎ *Нестір – Несторович, Несторівна*
 - ◎ *Федір – Федорович, Федорівна*
 - ◎ *Яків – Якович, Яківна*
 - ◎ *Сидір – Сидорович, Сидорівна*